

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
„ДНІПРОВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”

ЦЕНТР СОЦІОЛОГІЧНОГО АУДИТУ
ВІДДІЛ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ
„ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В НТУ „ДНІПРОВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА” ОЧИМА
СТУДЕНТІВ”

Колісник Л.О., к.соц.н., доц.,
керівник Центру соціологічного аудиту
Замковий М.Ю., методист, соціолог

Дніпро
НТУ «ДП»
2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. ОРГАНІЗАЦІЯ МОНІТОРИНГОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	4
2. МОТИВАЦІЯ ВИБОРУ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА МАЙБУТНЬОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ.....	6
3. ЗАДОВОЛЕНІСТЬ СТУДЕНТІВ ВИБОРОМ УНІВЕРСИТЕТУ, ФАКУЛЬТЕТУ, СПЕЦІАЛЬНОСТІ.....	11
4. ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ЯКІСТЮ ОТРИМУВАНОЇ ОСВІТИ	16
5. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	17
6. ПРОФЕСІЙНІ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ	23
ВИСНОВОК.....	27
РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	30

ВСТУП

З початку існування України як незалежної держави питання вищої освіти стало носити більш масовий характер. На сьогоднішній день освіта має широкий спектр освітніх послуг і є зростання конкуренції між ЗВО за набір студентів. Освітні установи змушені шукати нові концепції своєї діяльності, щоб оптимально та раціонально використовувати наявні ресурси і постійно доводити свою необхідність, важливість, привабливість та конкурентоспроможність на ринку освіти. У цьому зв'язку перед ЗВО постають нові завдання – здійснення систематичного моніторингу якості навчального процесу, вивчення думки студентів щодо освітнього процесу в університеті та використання отриманих результатів для вдосконалення та покращення своєї діяльності. Дослідження думки споживачів освітніх послуг, їх потреб, інтересів, запитів, настроїв, мотивацій і зацікавленості у навчанні створюють підстави як для вибору оптимальних шляхів покращення навчального процесу, так і для вдосконалення політики ЗВО, спрямованої на розробку ефективних методів пошуку потенційних абітурієнтів та підбору майбутніх студентів. Вчасне виявлення та відстеження за допомогою моніторингу освітянських проблем дозволяє оперативно на них реагувати, корегувати організацію навчальної, виховної та профорієнтаційної діяльності університету.

Результати моніторингу „Освітній процес в НТУ „Дніпровська політехніка” очима студентів” будуть корисними при розробці управлінських рішень як на рівні деканатів, так і університету в цілому. Викладачі, користуючись даними моніторингу про мотивацію вступу до університету та навчання в ньому, зможуть покращити зворотній зв'язок зі студентами, цілеспрямовано вдосконалювати навчальні і робочі програми з дисциплін, оптимізувати свою навчально-виховну роботу. Оперативна інформація сприятиме покращенню само менеджменту та зростанню конкурентоспроможності університету на ринку освітніх послуг.

1. ОРГАНІЗАЦІЯ МОНІТОРИНГОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

З метою вивчення думки студентів щодо різних аспектів їхнього навчання в університеті протягом листопада-березня 2019-2020 років співробітниками відділу внутрішнього забезпечення якості вищої освіти „НТУ „Дніпровська політехніка” було проведено соціологічне моніторингове дослідження „Освітній процес в НТУ „Дніпровська політехніка” очима студентів”.

Метою соціологічного моніторингу „Освітній процес в НТУ „Дніпровська політехніка” очима студентів” є фіксація та відстеження за сукупністю показників ставлення студентів до навчального процесу в університеті, мотивація вибору ЗВО.

Задачі соціологічного дослідження:

- виявити мотивації вибору ЗВО, майбутньої спеціальності студентами НТУ „Дніпровська політехніка”;
- встановити рівень задоволеності студентів якістю отримуваної освіти;
- визначити ставлення студентів до різних складових навчального процесу;
- проаналізувати професійні наміри студентів.

Об’єктом дослідження виступають студенти денного відділення НТУ „Дніпровська політехніка”.

Предметом дослідження є громадська думка студентів щодо освітнього процесу в НТУ „Дніпровська політехніка”.

Основний метод збору емпіричного матеріалу – вибіркоче репрезентативне опитування за допомогою анонімного он-лайн-анкетування за допомогою мережі Office 365, а саме – сервісу Office Forms.

Тип вибірки – стратифікована за квотно-типовим принципом. Квоти розраховувались за ознаками факультету, курсу, статі та форми навчання

(бюджетна, контрактна). Всього було опитано 278 студентів усіх факультетів (156 з першого та 122 з четвертого курсів), що складає 5,02% всього контингенту студентів денної форми навчання в НТУ „Дніпровська політехніка”.

Для обробки отриманої емпіричної інформації, зібраної в процесі опитування, застосовувалась спеціалізована програма SPSS for Windows 22.0.

Для аналізу одержаного статистичного матеріалу були застосовані методи математичної статистики, екстраполяції, моделювання, пошукового та нормативного прогнозування.

Дослідження доцільно проводити у жовтні-листопаді кожного навчального року. Про результати кожного етапу дослідження науковий керівник моніторингу доповідає на засіданні ректорату. Дані опитування також регулярно стають предметом обговорення методичних комісій факультетів, аналізуються співробітниками навчально-методичного центру університету з метою розробки рекомендацій з підвищення якості навчально-виховного процесу та поліпшення профорієнтаційної роботи.

Результати дослідження стосовно кожного факультету можна отримати за окремим запитом.

2. МОТИВАЦІЯ ВИБОРУ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА МАЙБУТНЬОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Найважливішим кроком до самовизначення молодої людини у подальшому трудовому житті виступають її трудові наміри, свідомий вибір роду діяльності, професії та майбутньої спеціальності. На сьогоднішній день, в умовах широкого спектру пропозицій на ринку освітніх послуг абітурієнти постають перед складним вибором. Хоча зацікавленість в тій чи іншій професійній освіті починає формуватись ще на етапі вибору майбутнім студентом конкретного навчального закладу, конкретного факультету та напрямку підготовки і фіксується у відповідних мотивах. Тому університет має ретельно вивчати ці мотиви. Важливо з'ясувати, на які критерії та показники орієнтувалися колишні абітурієнти, а нинішні студенти у процесі прийняття рішення про вступ до Національного технічного університету “Дніпровська політехніка”, з яких джерел вони отримували інформацію про навчальний заклад, хто чи що вплинули на прийняття рішення про вибір навчального закладу, наскільки усвідомленим та цілеспрямованим був вибір саме НТУ “Дніпровська політехніка”, того факультету, на якому наразі навчається, конкретного напрямку підготовки фахівців.

Результати відповідей колишніх абітурієнтів, а нині студентів НТУ “Дніпровська політехніка” щодо мотивів вибору університету для навчання представлені в Табл. 2.1.

Таблиця 2.1. Розподіл відповідей студентів перших та четвертих курсів щодо мотивів вибору НТУ “Дніпровська політехніка” (у % за кожним курсом, кожен респондент міг відзначити кілька варіантів відповіді)

Мотиви вибору університету	1 курс		4 курс	
	Ранг	%	%	Ранг
Тут можна отримати професію, яка мені подобається	1	56,4	43,4	2
Висока репутація, престиж університету	2	43,6	45,9	1
Тут цікаво навчатись	3	41,7	29,5	4

Хороші, кваліфіковані викладачі	4	36,5	24,6	5
Тут висока якість освіти	5	22,4	17,2	9
Тут можна отримати високооплачувану професію	6	19,9	20,5	7
Тут хороший контингент студентів	7	17,3	14,8	10
В цей університет нескладно вступити	8	15,4	18	8
Університет зручно розташований (близько до дому, зручно добиратися тощо)	9	14,1	30,3	3
В цьому університеті доступна плата за навчання	10	10,3	8,2	13/14
В цьому ЗВО нескладно навчатись	11	9	21,3	6
Після закінчення ЗВО можна продовжити навчання (в аспірантурі, за кордоном тощо)	12/13	7,7	13,1	11/12
Після закінчення навчання в університеті легко знайти роботу	12/13	7,7	13,1	11/12
В цьому університеті працюють друзі, родичі, знайомі	14	6,3	5,7	15
Тут є воєнна кафедра	15	4,5	8,2	13/14
Тут високе технічне оснащення	16	3,8	4,9	16
У школи, яку я закінчив (-ла), була угода з університетом	17	3,2	0,8	17

Виходячи з даної таблиці, ми бачимо, що найбільш популярними чинниками, які серед респондентів вплинули на вибір НТУ, є змога отримати професію, яка подобається, престиж та репутація університету, цікавість навчання в даному університеті, хороші, кваліфіковані викладачі та наявність високої якості освіти. Що стосується практичності, то в даному випадку студенти зазначають такі чинники як зручне розташування університету (близько до дому, зручно добиратися), наявність військової кафедри та можливість продовжити навчання (в аспірантурі, за кордоном). Також студенти охоче йдуть до НТУ «ДП» через легкий вступ до університету, гарний контингент студентів та доступної плати за навчання.

Аналізуючи табл. 2.1. ми бачимо, що існує певна різниця відповідей серед студентів першого та четвертого курсів. Студенти першого курсу серед найважливіших чинників найчастіше відзначають такі як: “отримання вподобаної професії” (1 місце), “висока репутація, престиж університету” (2 місце), “Тут цікаво навчатись” (3 місце). Наступними чинниками є: „Хороші, кваліфіковані викладачі”, „Тут висока якість освіти ”, „Тут можна отримати високооплачувану професію”. Можна помітити, що є певний скептицизм щодо змоги після закінчення ЗВО можна продовжити навчання в аспірантурі або за кордоном, легкості знайти роботу після навчання та наявності високого технічного оснащення як серед студентів першого курсу, так і серед студентів четвертого курсу.

Таблиця 2.2. Розподіл відповідей студентів бюджетної та контрактної форм навчання щодо мотивів вибору НТУ (у % за кожною групою, кожен респондент міг відзначити кілька варіантів відповіді)

Мотиви вибору університету	Бюджет	Контракт
Висока репутація, престиж університету	46,6	42,9
Тут можна отримати професію, яка мені подобається	45,8	55,1
Тут цікаво навчатись	31,3	40,8
Університет зручно розташований (близько до дому, зручно добиратися тощо)	22,9	19,7
Тут можна отримати високооплачувану професію	22,9	17,7
Хороші, кваліфіковані викладачі	22,1	39,5
Тут хороший контингент студентів	19,8	12,9
Тут висока якість освіти	17,6	22,4
Після закінчення ЗВО можна продовжити навчання (в аспірантурі, за кордоном тощо)	16,8	15
В цьому ЗВО нескладно навчатись	15,3	13,6
В цей університет нескладно вступити	14,5	18,4
Після закінчення навчання в університеті легко знайти роботу	12,2	8,2

В цьому університеті працюють друзі, родичі, знайомі	7,6	4,8
Тут є воєнна кафедра	6,1	6,1
В цьому університеті доступна плата за навчання	4,6	13,6
Тут високе технічне оснащення	4,6	4,1
У школи, яку я закінчив (-ла), була угода з університетом	3,8	0,7

Аналіз впливу такої складової як форма навчання (держбюджет чи контракт) на вибір університету дав нам змогу виявити, що для студентів, які навчаються за держбюджетною формою, більш важливими були такі чинники як: „тут можна отримати професію, яка мені подобається”, „висока репутація, престиж університету”, „тут цікаво навчатись” та „хороші, кваліфіковані викладачі”. Студенти, що навчаються за контрактом, найважливішими відзначили наступні чинники: „тут можна отримати професію, яка мені подобається”, „висока репутація, престиж університету” та „тут цікаво навчатись” (Табл. 2.2.). Як ми бачимо, для студентів як бюджетної, так і контрактної форми навчання однаково важливими є вищезазвані фактори.

Школярі випускних класів стоять перед складним вибором професії, яка б сприяла досягненню їх мети, реалізація планів та інтересів. Ми з’ясували, на що вони орієнтуються при виборі майбутньої спеціальності.

Таблиця 2.3. Розподіл відповідей респондентів на питання: „Що вплинуло на вибір майбутньої спеціальності?” (у % за кожним курсом, кожен респондент міг зазначити декілька варіантів відповіді)

Чинники	1 курс	4 курс
Престижність професії в суспільстві	33,3	28,7
Вибір відбувся випадково	30,1	26,2
Представники даної професії мають добрий заробіток	27,6	26,2
Захоплення з дитинства	26,9	23,8
Можливість в спеціальності прояву ініціативи, творчості	19,9	11,5
Поради друзів, знайомих	17,9	27,0

Гарні шанси знайти роботу після закінчення навчання в університеті	16,7	22,1
Засоби масової інформації	12,2	13,9
Невисокий прохідний бал, невеликий конкурс	11,5	9,0
Поради вчителів	10,3	12,3
Профорієнтаційні заходи в школах	9,6	5,7
Традиції сім'ї	7,7	12,3
Інше	2,6	1,6

В ході опитування нами було зафіксовано мотиви вибору майбутньої спеціальності. Найбільш поширеними мотивами серед студентів четвертого курсу є поради друзів та знайомих, престижність професії в суспільстві, випадковий вибір університету, захоплення з дитинства та гарний заробіток після закінчення навчання. Також важливою є значимість – засоби масової інформації та поради вчителів. Якщо взяти до уваги студентів першого курсу, то виявляється, що серед нинішніх першокурсників значно менше, у порівнянні з четвертокурсниками тих, хто вибрав свою спеціальність через поради друзів або знайомих. Дані табл. 2.3. також свідчать про те, що є тенденція впливу престижності професії в суспільстві, вплив можливості в спеціальності прояву ініціативи та творчості. Таким чином, можна відзначити, що ставлення до вибору є не достатньо свідомим, оскільки відсоток випадкового вибору, на відміну від студентів четвертого курсу, збільшився на 3,9 %. Нині абітурієнт в більшій мірі при виборі спеціальності орієнтується на „престижність професії в суспільстві” та „професію, яка подобається найбільше”. Серед чинників, що обумовлюють вибір спеціальності, найбільш впливовим є „престижність професії в суспільстві”, а найменш впливовим - „сімейні традиції” та „профорієнтаційні заходи в школах”.

3. ЗАДОВОЛЕНІСТЬ СТУДЕНТІВ ВИБОРОМ УНІВЕРСИТЕТУ, ФАКУЛЬТЕТУ, СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Кожен заклад вищої освіти, пропонуючи сьогодні широкий спектр освітніх послуг, намагається залучити якомога більше споживачів. У свою чергу, абітурієнти, вибираючи університет, все частіше замислюються, наскільки якісно ці послуги надаються тим або іншим закладом вищої освіти. Від характеру мотивації вибору університету та конкретної спеціальності залежить навчальна поведінка абітурієнтів.

Аналіз задоволеності студентів вибором університету дає нам уявлення про те, чи виправдалися очікування колишніх абітурієнтів щодо свого вступу. На питання: „Якби Вам прийшлося знову приймати рішення про вступ до закладу вищої освіти, факультету, спеціальності, чи обрали би Ви їх знову?” нами було отримано відповіді, що представлені на рис. 3.1.

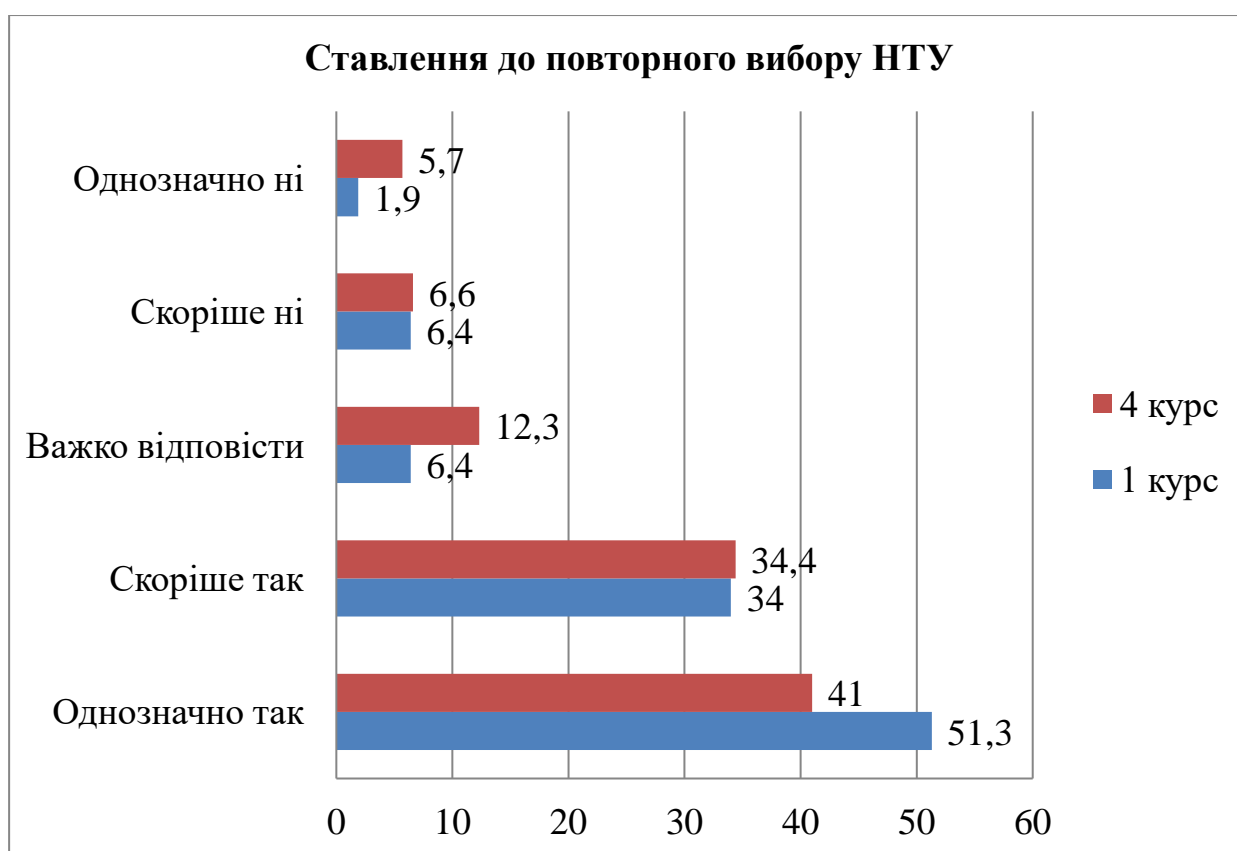


Рисунок 3.1. Розподіл відповідей студентів четвертого та першого курсів на питання: „Якби Вам прийшлося знову приймати рішення про вступ до університету, чи обрали би Ви його знову?” (у %)

Відповіді студентів першого та четвертого курсів свідчать про те, що більшість з них не пошкодувала про свій вибір. Половина студентів першого курсу відзначила, що при гіпотетичному повторі однозначно би обрала НТУ. Якщо додати ще й ту частину студентів, яка, скоріше за все повторила б свій вибір, то в результаті ми отримуємо показники вище 80%. Не більше 1,9% нинішніх студентів обрали б інший університет.

Слід зауважити, що статистично значимі відмінності спостерігаються у думках студентів, що навчаються за держбюджетною формою та тих, хто навчається за контрактною формою щодо гіпотетичного повторного вибору університету, як видно з табл. 3.1. Ми бачимо, що більше розчарованих у виборі університету фіксується серед студентів, які навчаються на бюджетній основі.

Таблиця 3.1. Розподіл відповідей на питання: „Якби Вам прийшлося знову приймати рішення про вступ до університету, чи обрали би Ви його знову?” в залежності від форми навчання (у % за кожною групою)

Форма навчання	Однозначно так	Скоріше так	Важко відповісти	Скоріше ні	Однозначно ні	Всього
Держбюджет	39,7	34,4	13	9,9	3,1	100
Контракт	53,1	34	5,4	3,4	4,1	100

Що стосується відповідей студентів щодо гіпотетичного повторного вибору факультету, то можна помітити, що є різниця у порівнянні з вибором університету. Але якщо порівняти відповіді студентів першого та четвертого курсів, то помітимо значну різницю – серед четвертого курсу менший, ніж серед першокурсників відсоток тих, хто в гіпотетичній ситуації знову обрав би той же факультет, проте, серед четвертокурсників більше тих, хто жалкує про свій вибір факультету.

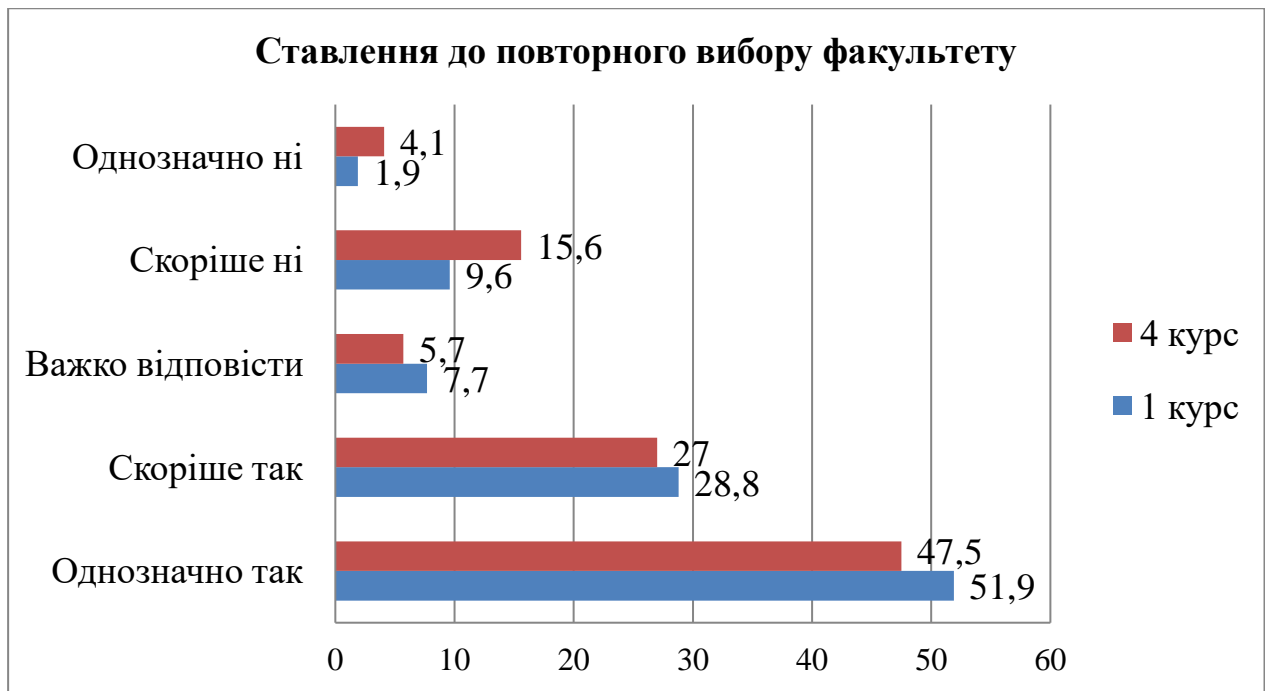


Рисунок 3.2. Розподіл відповідей студентів четвертого та першого курсів на питання: „Якби Вам прийшлося знову приймати рішення про вступ до факультету, чи обрали би Ви його знову?” (у %)

Різниця у відповідях спостерігається і в залежності від форми навчання студентів. Як ми бачимо з Табл. 3.2., в основному, відсоток розчарованих фіксується серед студентів, які навчаються на бюджетній основі.

Таблиця 3.2. Розподіл відповідей на питання: „Якби Вам прийшлося знову приймати рішення про вступ до факультету, чи обрали би Ви його знову?” в залежності від форми навчання (у % за кожною групою)

Форма навчання	Однозначно так	Скоріше так	Важко відповісти	Скоріше ні	Однозначно ні	Всього
Держбюджет	47,3	26,7	9,2	13,7	3,1	100
Контракт	52,4	29,3	4,8	10,9	2,7	100

Подібні відмінності існують і стосовно відповідей на питання щодо гіпотетичного вибору спеціальності. Серед четвертокурсників менший, ніж серед першокурсників відсоток тих, хто в гіпотетичній ситуації знову обрав би ту ж спеціальність, і, відповідно, більше тих, хто жалкує про вибір своєї спеціальності (Рис. 3.3.).

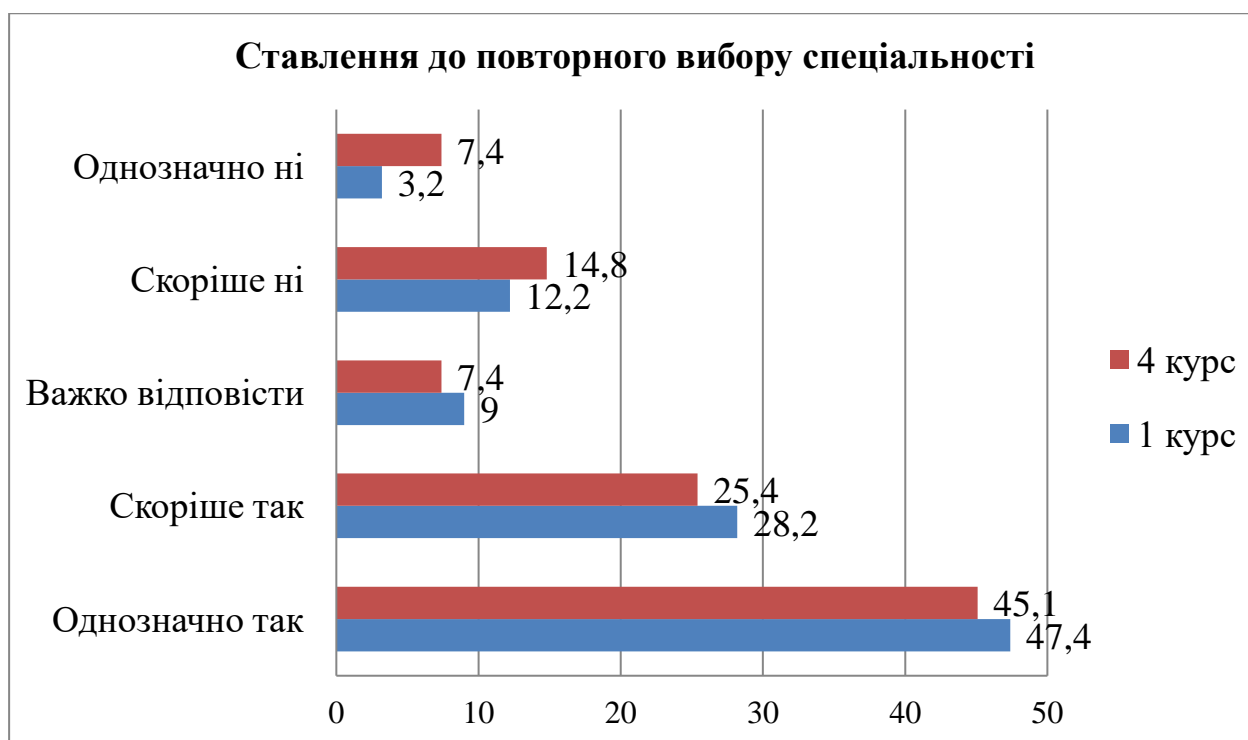


Рисунок 3.3. Розподіл відповідей студентів четвертого та першого курсів на питання: „Якби Вам прийшлося знову приймати рішення про вступ до спеціальності, чи обрали би Ви її знову?” (у %)

Дані табл. 3.3 також нам свідчать про більший відсоток розчарованих у виборі спеціальності студентів, що навчаються за держбюджетною формою в порівнянні зі студентами, які навчаються за контрактом. Також ми бачимо різницю у позитивних відповідях цих двох категорій студентів щодо гіпотетичного вибору спеціальності.

Таблиця 3.3. Розподіл відповідей на питання: „Якби Вам прийшлося знову приймати рішення про вступ до спеціальності, чи обрали би Ви її знову?” (у % в залежності від форми навчання (у % за кожною групою))

Форма навчання	Однозначно так	Скоріше так	Важко відповісти	Скоріше ні	Однозначно ні	Всього
Держбюджет	38,9	26	11,5	18,3	5,3	100
Контракт	53,1	27,9	5,4	8,8	4,8	100

На сьогоднішній день абітурієнти за власні кошти або кошти батьків намагаються отримати цілеспрямовано ту професію, яка їм до вподоби. Тому саме цим можна пояснити нижчий, у порівнянні зі студентами, що навчаються на бюджетній основі, рівень розповсюдження серед контрактників

розчарування обраною спеціальністю. В цілому студенти університету на запитання: „Якби Вам прийшлося знову приймати рішення про вступ університету, факультету, спеціальності, чи обрали би Ви їх знову?” найчастіше позитивну відповідь зазначали стосовно університету. Майже ідентичним є показник стосовно факультету, і трохи нижчим – стосовно спеціальності.

Причину існування частки студентів, які при гіпотетичній можливості вибору спеціальності відмовились би її обрати знову, можна пояснити недостатньою профорієнтаційною роботою з молоддю. Ми бачимо, що орієнтація потенційних абітурієнтів виключно на зовнішні чинники вибору навчального закладу, або на чинники, що не пов'язані з вибором освітнього/професійного напрямку, призводить до втрат на рівні особистості, соціального інституту і суспільства. На рівні особистості, це, в першу чергу, веде до розчарування у професії, дарма втраченого часу та грошей. На рівні навчального закладу це стає втратою потенційного абітурієнта і як наслідок - можливим зниженням престижу певного університету та вищої освіти.

4. ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ЯКІСТЮ ОТРИМУВАНОЇ ОСВІТИ

На сьогоднішній день метою системи освіти є не просто дати молоді певний багаж знань, але ще й сприяти формуванню мотивації на безперервну освіту та усвідомлене самовдосконалення. Якість освіти – це символічний капітал людини, який за сучасних умов перетворюється на важливий чинник життєвого успіху, високого соціального статусу та, особливо, самореалізації.

Якістю отримуваної освіти в університеті більшість студентів повністю або скоріше задоволені (Рис. 4.1.). Серед першокурсників повністю та скоріше задоволених – 80,1%, серед четвертокурсників – 54,1%.

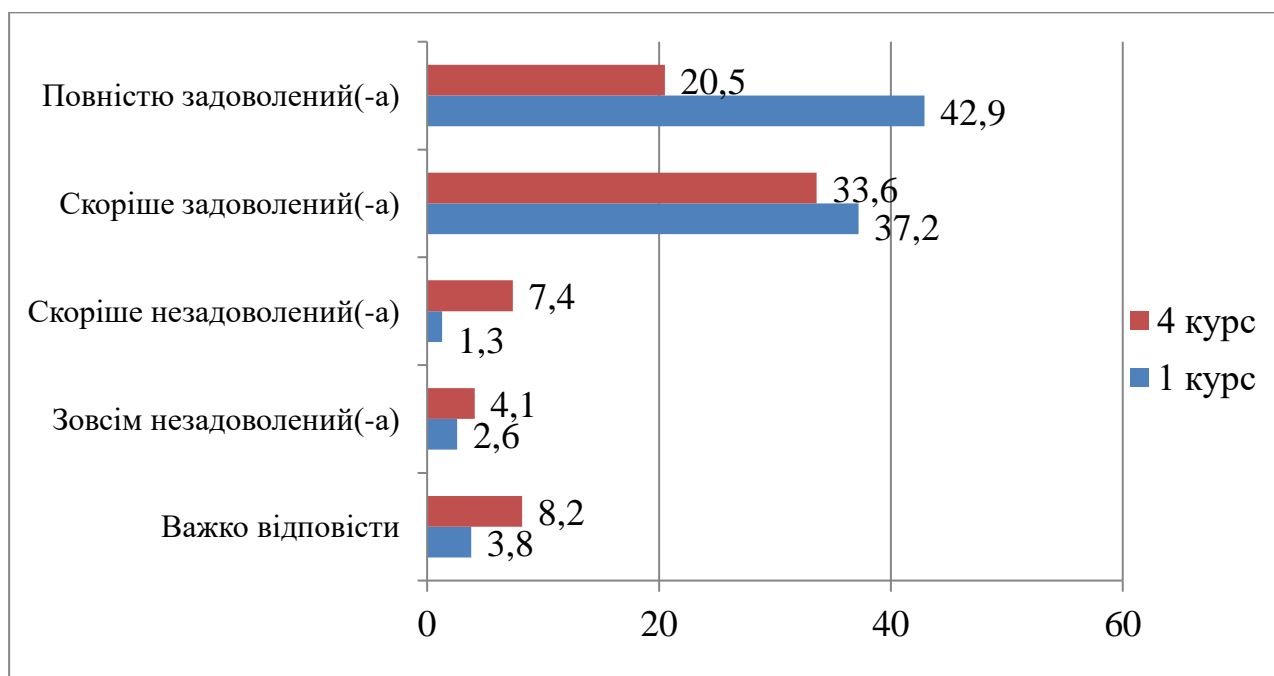


Рисунок 4.1. Оцінка якості освіти студентами четвертого та першого курсів НТУ

Виходячи з отриманих результатів, ми можемо говорити про те, що на сьогоднішній день студенти ставляться більш вимогливо до якості отримання знань, усвідомлюючи значення майбутньої професії.

5. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Як відомо, студенти сучасного світу належать до „цифрового покоління”, тобто вони орієнтовані на доволі активне споживання інформації, часткове сприйняття та вільний доступ до різноспрямованих інформаційних потоків. Вони по-новому відносяться до освіти: не завжди виявляють бажання навчатися послідовно за структурою навчального посібника, а більш схильні до освіти у формі інтеракції та експериментування. Згідно з сучасною парадигмою вищої освіти, сучасний студент самостійно обирає для себе освітню траєкторію.

Як ми знаємо, освітні навички людини формуються впродовж життя в контексті постійної зміни ідентичності. Сьогодні вимушено змінюється і спосіб передачі знань: певні встановлені істини витісняються вирішенням студентом конкретних завдань, переважно – індивідуально. Тому одним із змістових аспектів Болонського процесу сьогодні є збільшення уваги та ролі до самостійної роботи студента. Проте, на жаль, позитивному сприйняттю подібної трансформації навчального процесу стають на заваді певні психологічні бар'єри та стереотипи. В даному контексті важливими стають дослідження думки студентів щодо підвищення зацікавленості у навчанні та вдосконалення системи освіти в цілому.

Таблиця 5.1. Аспекти навчального процесу, які, на думку студентів першого та четвертого курсів, є найбільш важливими (у % за кожним курсом, кожен респондент міг обрати декілька варіантів відповіді)

Аспекти навчального процесу	1 курс	4 курс
Реальна допомога університету випускникам у працевлаштуванні	91,6	85
Оцінка студентами якості викладання	89	75,8
Впровадження активних і нетрадиційних методів викладання, індивідуалізація навчання	87	80
Сумісні з європейськими програмами магістрів і бакалаврів	83,1	73,3
Доступ до комп'ютерів та Інтернет-ресурсів в університеті	82,5	82,5

Обмін студентами та викладачами з закладами вищої освіти інших країн	81,8	70,8
Вибір студентами дисциплін для навчання на інших факультетах	81,2	70
Навчання студентів за індивідуальними програмами	78,6	75,8
Вдосконалення системи оцінки знань студентів	77,9	78,3
Можливість переходу на іншу спеціальність, факультет	70,8	62,5
Залучення студентів до наукових досліджень	70,1	65
Участь студентів у складанні навчальних планів і програм	70,1	61,7
Збільшення кількості дисциплін на вибір студента	68,8	67,5
Збільшення самостійних і зменшення аудиторних занять	50,6	38,3

Як ми бачимо з табл. 5.1., найчастіше студенти зазначають реальну допомогу університету випускникам у працевлаштуванні, оцінка студентами якості викладання, впровадження активних і нетрадиційних методів викладання, індивідуалізація навчання, сумісні з європейськими програмами магістрів і бакалаврів, доступ до комп'ютерів та Інтернет-ресурсів в університеті, обмін студентами та викладачами з закладами вищої освіти інших країн та вибір студентами дисциплін для навчання на інших факультетах. Можна впевнено говорити про те, що виявляється виключно прагматичний підхід до освітнього процесу в університеті. Варто зазначити, що в умовах відсутності системи централізованого і гарантованого розподілу випускників суттєва кількість студентів втрачає впевненість у тому, що після закінчення навчання в університеті зможе знайти роботу за фахом. Потреба у розробці механізмів розвитку партнерства між НТУ та роботодавцями залишається актуальною й сьогодні.

Також немаловажливим аспектом для студентів першого курсу є доступ до комп'ютерів та Інтернет-ресурсів в університеті, вдосконалення системи оцінки знань студентів. В контексті сучасної освітньої парадигми студенти мають відігравати роль як відповідальних суб'єктів навчального процесу,

активних і креативних споживачів освітніх послуг, що підтверджують і результати наших досліджень. Ми визначили, що для студентів важливим є самостійний вибір дисциплін для навчання на інших факультетах та оцінка студентами якості викладання. Також варто відмітити, що у студентів четвертого курсу спостерігається певний скептицизм щодо впровадження інновацій у навчальний процес, на відміну від студентів першого курсу. Для студентів четвертого курсу, порівняно зі студентами першого курсу, менш важливою є залучення до наукових досліджень, навчання за індивідуальними програмами, збільшення самостійних і зменшення аудиторних занять. Такі результати можна пояснити тим, що з часом студенти починають розуміти, що зміни такого характеру вимагають не тільки від них, але й від викладачів нових зусиль та відходу від уже звичних освітніх методів та технологій. Проте, більш важливим для четвертокурсників є реальна допомога університету випускникам у працевлаштуванні, доступ до комп'ютерів та Інтернет-ресурсів в університеті, вдосконалення системи оцінки знань студентів.

Також нами було проаналізовано думку студентів щодо підвищення зацікавленості навчанням. Згідно з результатами дослідження, студенти першого та четвертого курсів вважають, що найбільш вдалим варіантом, що посприяють підвищенню зацікавленості навчанням є впровадження індивідуалізації навчання, особистість викладача та можливість вибору дисциплін та викладачів (Рис. 4.2.).



Рисунок 4.2. Думка студентів щодо сприяння підвищенню зацікавленості навчанням

Організація освітнього процесу в закладі вищої освіти визначає якість підготовки студентів і є вирішальним чинником формування майбутніх фахівців. Тому одним із завдань соціологічного дослідження була фіксація оціночних суджень студентів щодо умов та якості навчальної діяльності в університеті. Рівень задоволеності студентів різними аспектами своєї навчальної дисципліни представлений в табл. 5.2.

Таблиця 5.2. Оцінка складових навчального процесу на „5” балів
(у % за кожним курсом)

Складові навчального процесу	1 курс	4 курс
Взаємодія адміністрації університету зі студентами	56,4	29,5
Ставлення викладачів до студентів	62,8	40,2
Якість викладання дисциплін в цілому	59	36,1
Якість викладання соціально-гуманітарних дисциплін	62,8	37,7
Забезпеченість підручниками і навчально-методичними	37,8	36,9

посібниками		
Матеріально-технічна база навчального процесу	47,4	29,5
Забезпеченість комп'ютерами і доступом до мережі Інтернет	42,9	36,1
Умови підготовки до занять в бібліотеці	52,6	38,5
Орієнтація навчального процесу на науково-дослідну роботу	41	26,2
Організація самостійної роботи під керівництвом викладачів	54,5	29,2
Проведення виробничої практики	48,1	28,7
Умови проживання в гуртожитку	27,6	18,9
Умови для додаткового заробітку студентів за спеціальністю	34,6	30,3
Система оцінювання знань студентів	55,1	32

Дані опитування дозволяють нам стверджувати, що 56,4% першокурсників і 29,5% четвертокурсників оцінюють ставлення адміністрації університету до студентів на „5” балів. Це свідчить про те, що більшість студентів оцінюють навчальну діяльність позитивно. Хоча ми можемо помітити, що відсоток студентів четвертого курсу нижчий на відміну від студентів першого курсу майже в 2 рази. Це можна пояснити тим, що у студентів можуть виникати певні труднощі у навчанні та з кожним роком ці труднощі зростають. 62,8% студентів першого курсу оцінюють ставлення викладачів на „5” балів, а студентів четвертого курсу – 40,2%. Можна зазначити, що є певна різниця серед курсів, що свідчить про те, що необхідно звернути увагу до ставлення викладачів до студентів 4-го курсу.

Якість викладання дисциплін у цілому була оцінена добре 59% і студентами першого курсу, та 36,1% студентами четвертого курсу. Забезпеченість підручниками і навчально-методичними посібниками на „5” оцінюють 37,8% першокурсників та 36,9% четвертокурсників відповідно.

Як бачимо, особливе незадоволення серед студентів четвертого курсу викликає взаємодія адміністрації університету зі студентами, матеріально-технічна база навчального процесу, умови проживання в гуртожитку, організація самостійної роботи під керівництвом викладачів, проведення виробничої практики та орієнтація навчального процесу на науково-дослідну роботу.

В основному, студенти як першого курсу (62,8%), так і четвертого курсу (40,2%) позитивно оцінюють ставлення викладачів до студентів, а Якість викладання соціально-гуманітарних дисциплін – 62,8% та 37,7% відповідно.

Умови для додаткового заробітку студентів позитивно оцінили 34,6% першокурсників та 30,3% четвертокурсників.

Порівняльний аналіз відповідей респондентів першого і четвертого курсів показав нам, що студенти по-різному оцінюють характеристики навчання в університеті. При цьому можна помітити наступну тенденцію: студенти четвертого курсу схильні до більш низьких оцінок. Отримані результати дозволяють виявити проблемні зони навчального процесу в НТУ і наголосити на необхідно вирішення даних проблем в університеті.

6. ПРОФЕСІЙНІ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ

Як відомо, студентство є тією соціально-освітньою групою, яка безпосередньо поповнює ряди фахівців різних спеціальностей. Головною сферою діяльності студентів є навчання, тому свою життєву перспективу вони визначають крізь призму професійних орієнтацій, а майбутній життєвий успіх пов'язують, як правило, із вдалим працевлаштуванням. Професійне самовизначення молоді пов'язано з побудовою планів відносно майбутнього працевлаштування.

Після першого вибору спеціальності/майбутньої професії відбувається процес більш глибокого осмислення того, наскільки вдалим був цей вибір. На даному етапі професійне самовизначення можна розглядати через такий показник, як установки, що пов'язані з майбутнім працевлаштуванням.

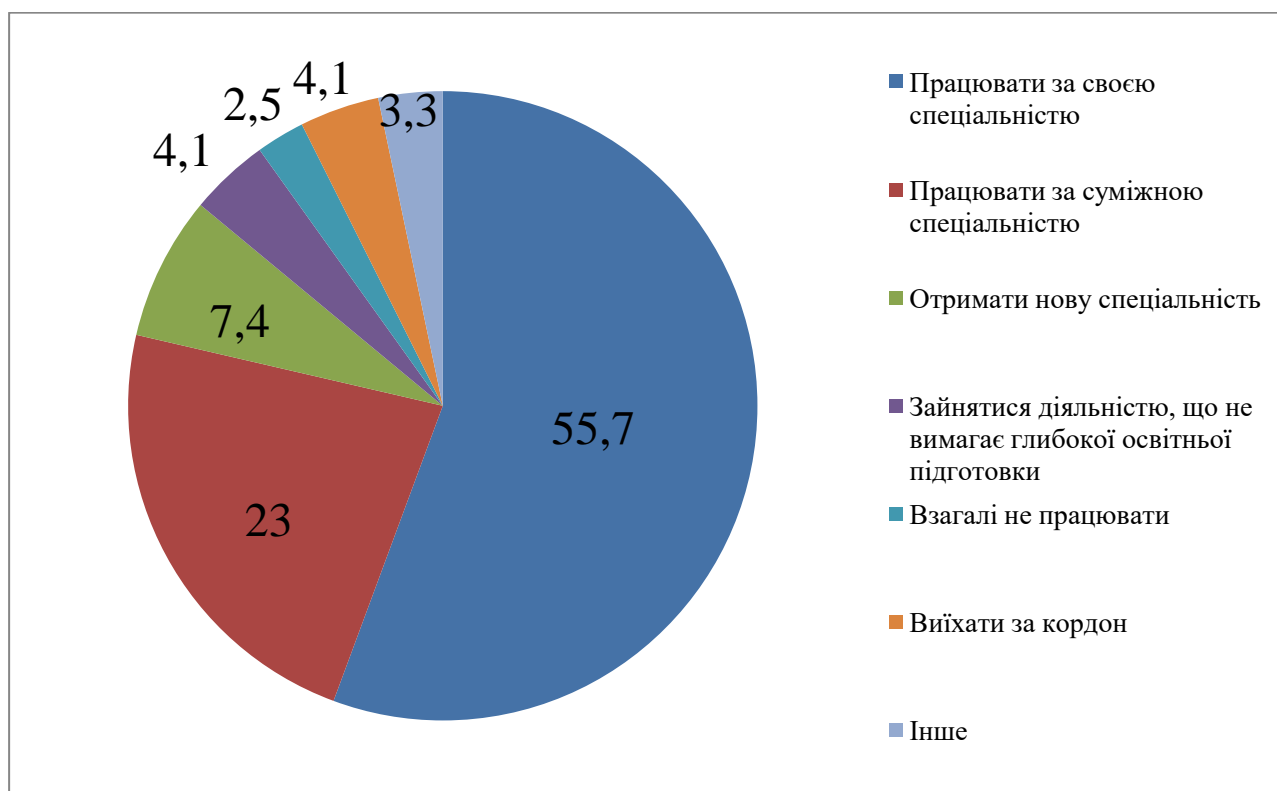


Рисунок 6.1. Розподіл відповідей студентів четвертого курсу на питання: „Що Ви плануєте робити після закінчення навчання?”

Виходячи з отриманих результатів, ми можемо говорити про наступне: більше половини четвертокурсників відзначило, що планує працювати за спеціальністю, яку отримує в університеті - 55,7%. 23% студентів наважуються

працювати за суміжною спеціальністю. 4,1% четвертокурсників планують виїхати за кордон. 7,4% студентів бажають отримати нову спеціальність. 4,1% студентів планують зайнятися діяльністю, що не вимагає глибокої освітньої підготовки. І лише 2,5% студентів планують взагалі не працювати (Рис. 6.1.).

Отримані результати дозволяють зробити певний висновок, що на сьогоднішній день модель єдиного професійного самовизначення на етапі життєвого старту залишається неоднозначною, як і в попередні роки, та що була й залишається наслідком соціальної стратифікації молоді. Можна говорити про те, що сьогодні професійні плани студентів орієнтовані на вищу освіту, яка надалі допоможе досягти бажаного професійного статусу. На її досягнення спрямовані інтереси і практична діяльність. Проте, на жаль, не всі мотивовані набуттям знань. Так, деякі студенти керуються лише інструментальними мотивами, як, наприклад, одержання диплому або відстрокування служби в армії. Серед студентів, які діють відповідно цієї моделі, більшість прагне опинитися в будь-якому навчальному закладі, віддаючи перевагу не стільки його профілю, скільки можливості вступу до нього.

Проблема орієнтації на зниження професійного статусу полягає не стільки у профілі підготовки, скільки у стратегії та технології презентації випускником своїх знань, умінь, професійних можливостей, відсутності практичних навичок пошуку роботи та недооцінці свого фахового рівня. Такі сумніви, як правило, свідчать про недостатній рівень впевненості майбутніми випускниками щодо виконання ними професійних завдань.

Така ситуація може вирішуватися шляхом отримання студентами реальних практичних навичок під час проходження поза університетської практики, самоосвітою з питань розвитку галузі та саморозвитком себе як особистості.

На сьогоднішній день ринок начальних послуг, на жаль, не відповідає ринку праці за наступними чинниками:

1. спеціальності, що запропоновані закладами вищої освіти, не збігаються з потребами ринку праці;
2. невідповідність стандартів та рівня підготовки випускників вимогам регіональних та національних ринків праці та вимогам роботодавців;
3. відсутність певних практичних навичок у молодих фахівців з отриманої спеціальності.

Такі аспекти, з плином часу не змінюються, а тому знижують можливості молодих фахівців на ринку праці та, як наслідок, призводять до загострення проблеми подальшого працевлаштування.

Оскільки студенти розуміють, що після закінчення навчання випускникам буде важко знайти роботу, не маючи відповідного досвіду, більша кількість студентів працевлаштовується вже під час навчального процесу. Деякі студенті дійсно бажають отримати досвід роботи за спеціальністю, комусь просто потрібні гроші, хтось починає працювати вже з першого курсу або замислюється ближче до закінчення університету.

Таблиця 6.1. Розподіл відповідей респондентів на питання: „Чи маєте Ви додатковий зарібок у вільний від навчання час?” (у % за кожним курсом)

Відповіді	1 курс	4 курс
Так, маю постійну роботу за профілем одержуваної спеціальності	10,9	28,7
Маю постійну роботу не за профілем одержуваної спеціальності	14,1	23,8
Іноді підробляю за профілем одержуваної спеціальності	8,3	11,5
Іноді підробляю, але не за профілем одержуваної спеціальності	25,6	16,4
Ні, не підробляю	41	19,7

Ми можемо говорити про додаткову зайнятість як про показник економічної активності студентів. Поєднання навчання з роботою дозволяє студенту забезпечувати себе матеріально, сприяє розвитку відповідальності, самостійності та креативності, з'являється певна можливість професійного зростання. Однак, існують мінуси: недостатній рівень знань через те, що у студентів обмаль часу як для повноцінного навчання, так і для повноцінного виконання трудових обов'язків.

Як видно з Табл. 6.1., переважна більшість - 28,7% четвертокурсників мають постійну роботу, 23,8%, працює не за спеціальністю. 11,5% студентів четвертого курсу тільки підробляє за своєю спеціальністю.

Кажучи про 1-ий курс, то ми бачимо, що переважна більшість, а саме 41% не підробляє, що є нормою. 25,6% підробляє, але не за профілем одержуваної спеціальності. 14,1 має постійну роботу не за профілем одержуваної спеціальності, 10,9% має постійну роботу за профілем і лише 8,3% підробляє за профілем.

Такі дані свідчать нам про те, що, по-перше, на відміну від показників попереднього року, відсоток четвертокурсників, що працює за профілем, значно виріс, що каже нам про гарну тенденцію. Проте варто звернути увагу на студентів 1-го курсу, намагатися залучати до роботи за профілем, підвищувати інтерес та бажання.

Поєднання роботи з навчанням на денній формі створює надзвичайний дефіцит часу, який позначається як на якості навчання, так і на родинних відносинах, наслідком чого є зниження інтенсивності інтелектуального та емоційного життя. Коли у студента виникає вибірковий інтерес до тієї чи іншої галузі знань і з'являється бажання заглибитися саме у цю галузь, то в такому випадку часові ресурси виявляються недостатніми.

ВИСНОВОК

Проведене соціологічне опитування засвідчило, що на сьогоднішній день найбільш важливою для більшості опитаних студентів залишається орієнтація на результат навчання, тобто затребуваність обраної галузі знань в сучасному суспільстві, можливість успішного працевлаштування після закінчення університету – престижність університету і професії на ринку праці. Серед факторів, що зумовлюють вибір професії, для студентів першого курсу найбільш значущим є престижність професії в суспільстві, найменш значущим – профорієнтаційні заходи в школі, коледжі, поради вчителів та сімейні традиції.

Такі чинники як „висока репутація, престиж університету”, “тут цікаво навчатись”, та “тут можна отримати професію, яка мені подобається” є значущими як для студентів, які навчаються на бюджетній формі, так і для студентів, які навчаються за контрактом.

Варто звернути увагу на те, що малоефективними чинниками вибору університету поки що є профорієнтаційні заходи шкіл та поради вчителів, хоча в цьому році майже кожен десятий першокурсник відзначив вплив на рішення про вступ саме профорієнтаційних заходів у школі.

Більшість студентів орієнтується на оволодіння системними професійними знаннями, активні способи підготовки до майбутньої професії та прагматичне ставлення до отриманих знань.

Також, більшість опитаних студентів не пошкодували про свій вибір університету – 51,3% першокурсників і 41% четвертокурсників відповідно.

Стосовно вибору факультету – 47,5% студентів четвертого курсу і 51,9% студентів першого курсу відповідно не пошкодували про свій вибір. Вибором спеціальності задоволені 47,4% першокурсників і 45,1% четвертокурсників.

При тому, що переважна кількість респондентів висловила задоволеність якістю освіти в НТУ, на старших курсах відсоток таких оцінок поступово знижується.

Серед аспектів навчального процесу, які, на думку студентів першого та четвертого курсів, є найбільш важливими такі: реальна допомога університету випускникам у працевлаштуванні, оцінка студентами якості викладання, вибір студентами дисциплін для навчання на інших факультетах, сумісні з європейськими програмами магістрів і бакалаврів, доступ до комп'ютерів та Інтернет-ресурсів в університеті, обмін студентами та викладачами з закладами вищої освіти інших країн та впровадження активних і нетрадиційних методів викладання, індивідуалізація навчання. Можемо впевнено говорити про те, що проявляється виключно прагматичний підхід до освітнього процесу в університеті.

Чинники, які, на думку студентів могли б сприяти підвищенню зацікавленості навчанням, є такі: навчання за індивідуальним планом, особистість викладача та можливість вибору дисциплін та викладачів.

Студенти першого курсу позитивно оцінюють ставлення викладачів до студентів, якість викладання соціально-гуманітарних дисциплін, систему оцінювання знань студентів, взаємодію адміністрації університету зі студентами, умови підготовки до занять в бібліотеці, організацію самостійної роботи під керівництвом викладачів та якість викладання дисциплін в цілому.

Студенти четвертого курсу позитивно оцінюють ставлення викладачів до студентів, якість викладання соціально-гуманітарних дисциплін та умови підготовки до занять в бібліотеці. Порівняльний аналіз відповідей респондентів першого та четвертого курсів показав, що студенти по-різному оцінюють характеристики навчання в університеті. При цьому варто відзначити, що студенти четвертого курсу більш схильні до низьких оцінок, причому, простежується різке зниження оцінок, на що варто привернути увагу.

Більша половина четвертокурсників планує працювати за спеціальністю, яку отримує в університеті – 55,7%. 23% студентів планують працювати за суміжною спеціальністю. В умовах відсутності системи централізованого і гарантованого розподілу випускників значна кількість студентів втрачає впевненість в тому, що після закінчення університету зможе знайти роботу за фахом. Тому розуміючи, що після закінчення навчання випускникам важко буде знайти роботу, не маючи відповідного досвіду, усе більший відсоток студентів працевлаштовується вже під час навчання в університеті. Так, 28,7% четвертокурсників мають постійну роботу, але 23,8% студентів працює не за спеціальністю.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

У роботі із залучення до університету абітурієнтів приділяти більше уваги презентації першої групи пріоритетних критеріїв вибору ЗВО: „престижність університету”, „інтерес до спеціальності” та „затребуваність випускника на ринку праці”.

У профорієнтаційній роботі серед потенційних абітурієнтів університету необхідно звертати увагу на високу репутацію та престиж НТУ, його високе місце в національних рейтингах університетів, та на послуги, які надаються в університеті, або ті, які надаються найкраще. Цікаве навчання в НТУ, висококваліфіковані викладачі, висока якість освіти також слід розглядати як впливові чинники підвищення ефективності профорієнтаційної роботи.

Більше уваги необхідно звертати на міжнародні зв'язки університету, можливості, які університет може надати для міжнародної освітньої та наукової мобільності.

Наголошувати на тому, що студенти, які навчаються, підкреслюють цікавість навчання в НТУ, що тут працюють кваліфіковані викладачі (за можливістю, надавати загальну інформацію про те, чим наші викладачі кращі за викладачів інших ЗВО); вказувати, де працевлаштовані наші випускники та які їх заробітки, а також більш детально інформувати про місця роботи та їх перспективи. Варто наводити приклади з рейтингу найбільш оплачуваних професій, та вказувати, які з них можна отримати саме в НТУ.

Необхідно розширювати обсяг інформації про університет, в тому числі його матеріально-технічну базу, соціальну підтримку студентства, можливості прояву творчих здібностей студентів, про можливості заняття спортом і відпочинку, особливо про комфортність гуртожитків тощо (варто приділити значну увагу на стан гуртожитків, оскільки лиш мала частина студентів 4-го курсу задоволена умовами). Багато з цих позицій можуть залучити абітурієнтів, які ще вагаються у виборі навчального закладу. Для цього необхідно ширше

використовувати засоби масової інформації та комунікації (особливо Інтернет), оскільки саме вони стають для молоді найбільш впливовим чинником вибору навчального закладу, напрямку навчання.

Дати можливість студентам отримати практичні навички у межах отримуваної професії. Не слід відмовлятися від подачі матеріалу, який не має безпосереднього прикладного значення (наприклад, соціально-гуманітарних дисциплін), але в межах кожної дисципліни все ж варто знайти і показати практичне застосування знань, передати досвід студентам. Теоретичний матеріал не наблизить студентів до успіху та реального працевлаштування, тому слід сконцентрувати дії на прагматизмі знань навіть у межах теоретичних курсів.

Студентів слід привчати працювати оперативно і ефективно, перемагати апатію та формувати освітні мотивації, залучаючи їх до реальних проектів.

Посилити використання Інтернету як джерела освітньої інформації – наукові та науково-популярні статті, енциклопедії, електронні навчальні посібники, електронні варіанти методичних посібників та рекомендацій, матеріали, що „викладаються” викладачами на сайт університету, спілкування та обмін інформацією між студентами та викладачами.

Також слід звернути увагу на те, що студенти потребують більш сучасної наукової літератури. Бажано, щоб надана інформація в літературі була сфокусована в невеликих текстових або графічних обсягах.

Для допомоги студентам у працевлаштуванні (а як наслідок і підвищення зацікавленості університетом майбутніми абітурієнтами) слід активізувати маркетингову діяльність університету – систематично відслідковувати, де працюють випускники; тримати зв'язок з роботодавцями; вивчати потреби потенційних та реальних роботодавців; залучати роботодавців до фінансування навчання студентів останнього курсу із замовленням щодо формування у студента необхідних компетенцій; залучати роботодавців, які

мають відповідні якості та можливості у навчально-практичному процесі університету – читання лекцій, керівництво практикою тощо.

Проведеним соціологічним дослідженням також виявлено низку актуальних проблем, які вимагають окремого, більш детального аналізу, а саме:

- вивчення кар'єрних напрямів випускників університету, експертні дослідження прикладів успішного працевлаштування;
- детальний аналіз особливостей освітньо-професійних орієнтацій випускників середніх шкіл;
- дослідження специфіки та мети використання Інтернету студентами;
- дослідження результатів міжнародних обмінів, специфіки використання набутого закордонного досвіду в НТУ «ДП»;
- виявлення причин розчарування в університеті, факультеті, спеціальності;
- визначення особливостей впливу ЗМІ на вибір університету;
- значна увага на умови проживання в гуртожитках та їх стан в цілому.